

Uzaktan Eğitimde Yeni Serüven: Çevrimiçi Öğretmenlik Uygulamaları

New Experience in Distant Education: Online Teaching Practicum

Bilge ASLAN ALTAN¹

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:28.07.2021

Kabul Tarihi: 14.10.2021

Yayın Tarihi: 01.11.2021

Anahtar Kelimeler

Uzaktan eğitim
Öğretmenlik uygulaması
Çevrimiçi öğretim etkinlikleri
Pandemi

Özet

Öğretmen yetiştirme programları güncel değişim ve gelişmelere ayak uydurmada birçok sorumluluğu paylaşmaktadır. Geleceğin öğretmenlerini, toplumun ve çağın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde hazırlamada bu programlar içerisinde yeni kararlar alınabilmekte, yeni planlama ve uygulamalara yer verilebilmektedir. Pandemi döneminde alınan acil kararlar ve eğitim uygulamaları arasında öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında da yeni bir deneyim yaşanmış, çoğu öğretmen adayı ilgili ders kapsamında öğretmenlik deneyimini çevrimiçi ortamlarda tamamlayarak mezun olmuşlardır. Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının pandemi döneminde gerçekleştirilen öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında çevrimiçi gerçekleştirilen öğretim etkinliklerinde yaşadıkları deneyimleri ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen 12 öğretmen adayı ve çevrimiçi öğretmenlik uygulamasında görev alan iki uygulama öğretmeni ile nitel bir araştırma yürütülmüştür. Yarı-yapılandırılmış görüşme formları ile katılımcılarla çevrimiçi ortamda odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Elde edilen veriler betimsel ve içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğretmen adayları genel olarak çevrimiçi öğretmenlik uygulamalarında zorlayıcı süreçler yaşamıştır. Bu süreçlerde en fazla karşılaştıkları zorluklar teknik aksaklıklar ve sınıf yönetimi olmuştur. Ancak mekânsal ayrılık ve dijital materyal hazırlama kolaylığı ile öğretmen adaylarının çevrimiçi öğretim etkinliklerinde yaşadığı kolaylık, ekran başında da olsa öğrencilerle ve uygulama öğretmeni ile etkileşim kurabilme, uzaktan eğitim sürecine ilişkin yeni deneyimler kazanma bu sürecin olumlu yansımaları olarak vurgulanmıştır. Araştırma sonuçlarına ilişkin detaylı bulgular araştırma kapsamında tartışılmış ve geleceğe yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Abstract

Initial teacher education programs share one of the biggest responsibilities in adapting current changes in education. These programs include new policies, planning, and organization to better equip prospective teachers with intended skills. As a new planning, prospective teachers have had a new experience through online practicum in teacher education due to pandemic effects. They practiced teaching in online classrooms. This study, therefore, aimed to unveil prospective teachers' experiences in online practicum. The study was carried out with 12 prospective teachers and 2 mentor teachers, who were determined through criterion-based sampling, in a qualitative research. The participants were interviewed via semi-structured forms. The researcher made online focused group interviews with participants. The descriptive and content analysis were administered to capture rich data. The findings explored that prospective teachers had hard times in online practicum due to technical faults. They had also online classroom management problems during online practicum. However, they favoured physical distance, digital materials, and new experiences of distant education. The additional findings were discussed with further suggestions in details.

Key Word

Distant education
Teaching practicum
Online teaching
Pandemic

Atf için:

For Citation

Aslan-Altan, B. (2021). Uzaktan eğitimde yeni serüven: Çevrimiçi öğretmenlik uygulamaları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [MSKU Journal of Education]*, 8(2), 753-766. DOI: 10.21666/muefd.975495

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, bilgeaslan@mu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3309-933X

Eğitim paydaşları geleceğe yön veren değişimlere ayak uydurmada önemli sorumluluklara sahiptir. Özellikle bireylerle en yakın etkileşimi gerçekleştiren ve toplumsal şekillenmeye destek veren öğretmenler (Bartlett ve Burton, 2020), planlı ya da plansız değişimlerin etkilerini olumlu gelişmelere dönüştürmeye çalışırken, kendileri de bu dönüşüme uyum sağlamak durumundadır. Etkileri dünya genelinde hissedilebilen bilimsel gelişmeler, dijital dönüşüm, insan hakları, ekonomik yönelimler gibi faktörler öğretmen yeterliklerine yansımaktadır. Bu durum hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının da içeriklerinde düzenli güncellemeleri beraberinde getirmekte, birey ve toplum arasında köprü görevi gören okul ve öğretmenlerin bu farkındalıklara aşına yetişmesine önem verilmektedir.

Son zamanlarda yaşamın her alanında etkisini hissettiğimiz COVID-19 pandemisi ile eğitim alanında da hızlı değişimler yaşanmış, farklı kademelerde eğitimin devamlılığını sağlamada yeni ve hızlı kararlar uygulamaya geçirilmiştir (Eti ve Karaduman, 2020). Eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksamaması için farklı kademelerde öğrenim gören öğrencilerin en yüksek verimle eğitimlerine devam etmeleri amacıyla mevcut öğretim uygulamaları çevrimiçi ortamlara taşınmıştır (Dikmen ve Bahçeci, 2020). Eğitim fakültelerinin uygulama ağırlıklı yürütülen öğretmenlik uygulaması dersi de bu süreçte uzaktan eğitimle desteklenen derslerden birisi olmuştur. İlgili ders kapsamında yer alan mesleki ve teorik içeriklerin uzaktan eğitim aracılığıyla verilmesi mümkün olabilirken, uygulamaya dayalı planlamalar üniversitelerin kendi inisiyatiflerine bırakılmıştır (YÖK, 2020). Çoğu eğitim fakültesi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı tüm kademelerde hizmet veren okulların yüz yüze eğitime ara vermesi ile dersin uygulama etkinliklerinin çevrimiçi öğretim ortamlarında devam etmesini uygun görmüştür. Böylelikle öğretmen adayları öğretmenlik uygulaması dersinin okulda geçmesi gereken saatlerinde çevrimiçi sınıflara uzaktan katılmış, öğretim etkinliklerini çevrimiçi olarak gerçekleştirmiş ve mezun olmuşlardır. Öğretmenlik uygulaması, öğretmen adaylarının özgün okul ve sınıf ortamlarında günlük ve haftalık gözlemler yaparak öğretim etkinlikleri düzenlemesine ve birçok karmaşık görevi tecrübe etmesine imkân sağlayan etkili bir uygulama olarak görülmektedir (Beck ve Kosnik, 2002; Ersin, Atay ve Mede, 2020; Ramazan ve Yılmaz, 2017). Bu ders, öğretimi destekleyen teorik alt yapı ışığında, öğretim etkinliklerinin uygulama aşamasında nasıl gerçekleştirilebileceğine odaklanmakta (Eisner, 2002; Görgeç, Çokçalışkan ve Korkut, 2012), okul ortamında gerçekleştirilen akademik ve sosyal etkileşime dâhil olmaya teşvik eden fırsatlar sunmaktadır (Walshaw, 2004). En gerçekçi mesleki deneyimlerin kazandırılmasına verdiği destek (Sezen Yüksel, 2017) ve bu ders kapsamında sorumluluk alan uzman personelin rehberliğiyle öğretmen adaylarının mesleki yeterlikleri gelişmekte, ihtiyaç halinde eksiklikleri giderilebilmektedir (Gültekin, 2006; Yeşilyurt ve Semerci, 2011).

Mesleki yeterlikleri geliştirme ve pekiştirmede beklentileri bu derece yüksek olan öğretmenlik uygulaması dersi gerçek okul ve sınıf ortamında yürütülmek üzere planlandığından, uzaktan eğitimle sanal ortamlarda devam ettirilmesi bu dersin aynı beklentileri karşılayabildiği anlamına gelmemektedir (Mutton, 2020; Wang ve East, 2020). Pandemi etkisinde değişen öğretim-öğrenme ortamları ile öğretmen yetiştirme sürecinde gerçekleşen uzaktan eğitim deneyimleri mevcut mesleki yeterliklere ve uygulamalara yönelik soru işaretlerini de beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda yürütülen araştırmalar incelendiğinde, teknolojinin sağladığı imkânlarla etkili olabilecek alternatif öğretim ortam ve etkinliklerinden bahsedilebilse de (Brinia ve Psoni, 2021; Ersin, Atay ve Mede, 2020), uygulama özelinde önemsenen etkileşim, gerçek okul/sınıf ortamında bulunma gibi dinamiklerde uzaktan eğitimin bazı sınırlıkları olduğu da (Altun Ekiz, 2020; ; Gonzalez-Calvo ve diğerleri, 2020; Kidd ve Murray, 2020) görülmektedir.

Mevcut durum değerlendirildiğinde, pandemi etkisinin hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının uygulamalı meslek bilgisi dersleri özelinde de yeni deneyimlerden bahsedilebilmektedir. Öğretim etkinliklerinin hem katılımcısı hem de uygulayıcı olan öğretmen adayları, pandemi döneminde sorumlu oldukları öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında yeni bir serüvenin önemli paydaşları olarak görülmektedir. Bu yeni serüveni daha yakından tanıyabilmek ve henüz sınırlı literatüre katkı sağlayabilmek amacıyla bu çalışmada çevrimiçi gerçekleştirilen öğretmenlik uygulaması dersinin yansımalarına odaklanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmada, öğretmen adaylarının ilgili ders kapsamında yaşadığı deneyimleri ortaya çıkarmak, bu deneyimlerin olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin derinlemesine inceleme yapmak ve gelecekte eğitimde gerçekleşebilecek olası dönüşümler hakkında sürdürülebilir önerilerde bulunmak amaçlanmıştır. Araştırma amacına istinaden aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmen adayları çevrimiçi öğretmenlik uygulaması dersinin öğretim etkinliklerine ilişkin genel deneyimlerini nasıl değerlendirmektedir?
2. Uygulama öğretmenleri çevrimiçi öğretmenlik uygulamasında gerçekleştirilen etkinlikleri genel olarak nasıl değerlendirmektedir?
3. Öğretmen adayları çevrimiçi öğretim uygulamalarında ne gibi zorluklar/kolaylıklar yaşamıştır?
4. Öğretmen adayları ve uygulama öğretmenleri çevrimiçi öğretmenlik uygulaması etkinliklerinin sürdürülebilirliği hakkında ne düşünmektedir?
5. Öğretmen adayları çevrimiçi öğretmenlik deneyimlerini mesleki kazanımlar açısından nasıl değerlendirmektedir?

Yöntem

Araştırmada öğretmen adaylarının çevrimiçi gerçekleştirdiği öğretmenlik uygulaması dersi deneyimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmış ve bu doğrultuda temel nitel araştırma yöntemi kullanılarak, betimsel bir yaklaşım benimsenmiştir. Nitel araştırmanın temelinde, birtakım olguları kendi içerisinde çalışmayı, kendi özellikleri ile değerlendirmeyi, anlamlandırmayı ve kişilerin bu olgulara ne gibi anlamlar yüklediğini açıklamayı amaçlamaktadır (Denzin ve Lincoln, 2005). Bu özellikleri ile araştırma içerisinde çevrimiçi öğretmenlik uygulaması sürecinin öğretmen adayları ve uygulama öğretmenleri bakış açısıyla nasıl deneyimlendiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmanın planlama aşamasında araştırmanın yürütüldüğü kurumun etik kurulundan 02.06.2021 tarihli 210275 protokol numara ve 254 sayılı onay belgesi alınmış, araştırmaya etik kurul izni ile devam edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ege bölgesinde yer alan bir devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan 12 öğretmen adayı ve pandemi döneminde gerçekleştirilen öğretmenlik uygulamalarına danışmanlık yapan iki uygulama öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında kolay erişilebilir ve ölçüt örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Adaylar arasından öğretmenlik uygulaması dersini almış ve bu ders kapsamında uygulama öğretmeni ile uzaktan eğitim etkinliklerine katılarak öğretim deneyimi yaşamış olanlar çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Benzer şekilde çalışmaya davet edilen uygulama öğretmenleri de sorumlu oldukları adayların çevrimiçi öğretmenlik deneyimlerine fırsat veren ve bu deneyimleri gözlemleyen öğretmenler arasından seçilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay erişilebilir katılımcılardan faydalanılmıştır.

Her ne kadar katılımcıların demografik özellikleri çalışma kapsamında bir değişken olarak nitelendirilmese de, çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının 11'i kadın, biri erkektir. Katılımcılar eğitim fakültesinin İngilizce Öğretmenliği (n=2), Okul Öncesi Öğretmenliği (n=6) ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği (n=3) bölümünde öğrenim görmektedir. Uygulama öğretmenlerinin 2'si de kadındır ve okul öncesi öğretmeni olarak bir devlet okulunda görev yapmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri araştırmacı tarafından oluşturulan yarı-yapılandırılmış görüşme soruları ile toplanmıştır. Hem adaylar hem de uygulama öğretmenleri için hazırlanan görüşme sorularının oluşturulmasında öncelikle ilgili literatürden faydalanılmıştır. Adayların çevrimiçi öğretmenlik uygulaması deneyimlerini ortaya çıkarabilecek bir soru havuzu oluşturulmuş ve bu sorular eğitim bilimleri uzmanına sunulmuştur. Uygulama öğretmenlerinin de sorumlu oldukları adayların çevrimiçi deneyimlerini aktarabilecekleri soru havuzu oluşturulmuş ve aynı eğitim bilimleri uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Öğretmen adaylarına son şekli verilen görüşme soruları “Uzaktan eğitim sürecinde dâhil olduğunuz çevrimiçi öğretmenlik uygulaması etkinlikleri ve sürecini nasıl değerlendirirsiniz?”, “Öğretim sorumluluğu aldığınızda, çevrimiçi uygulama etkinliklerini gerçekleştirirken size neler zor/eksik geldi?” şeklinde çevrimiçi öğretim deneyimlerini betimlemeye yönelik kullanılmıştır. Uygulama öğretmenleri için son şekli verilen görüşme sorularında “Aday öğretmenin uzaktan eğitim sürecinde dahil olduğu çevrimiçi öğretmenlik uygulaması etkinlikleri ve sürecini nasıl değerlendirirsiniz?” gibi aday öğretmenin deneyimlerini ortaya çıkartmaya yönelik sorular kaynak olarak kullanılmıştır. Böylelikle öğretmen adayları ve uygulama öğretmenleri için temelde beş soru sorulmuş, bu sorular görüşme sırasında irdeleyici sorularla desteklenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama araçlarının hazırlanması sonrasında çalışma grubu ile bir ön görüşme yapılarak araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcıların araştırmaya destek vermede gönüllü olmaları ile birlikte ortak bir gün ve saatte ZOOM programı üzerinden canlı odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Odak gruplar aynı konu hakkında benzer veya farklı deneyimleri ve bilgileri olan kişilerle yapılan görüşmeleri, bu görüşmeler sırasında yaşanan etkileşimlerle derinleşen verilerin elde edilmesini sağlayabilmektedir (Kruger, 2008). Araştırma içerisinde yürütülen odak grup görüşmelerinde de çevrimiçi öğretmenlik uygulaması sürecinde benzer ve farklı deneyimi olan kişilerin bir araya gelmesi ve araştırma sorularına cevap verebilecek bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Odak grup görüşmelerinde öğretmen adayları ile dörder kişilik gruplar oluşturularak toplamda üç görüşme yapılmıştır. Bu grupların oluşturulmasında katılımcıların çalışmaya ayıracakları gün, saat ve sınırlı zaman ilkeleri dikkate alınmış (Meriam, 2009), uygunluk açısından benzer özellik taşıyan katılımcıların bir araya getirilmesi ile gruplandırma işlemi tamamlanmıştır. Uygulama öğretmenleri ile aynı anda görüşme yapılmıştır. Tüm görüşmeler katılımcıların izni ile kayıt altına alınmış ve bu kayıtlarda katılımcıların kimlik bilgilerine yönelik herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Kayıtlı görüşmeler toplamda 2 saat 35 dakika sürmüştür.

Görüşmelerin sona ermesi ile kayıtlar yazılı hale getirilmiştir. Transkriptler katılımcılarla paylaşılmış ve onaylarına sunulmuştur. Katılımcılardan herhangi bir itiraz gelmemesi ile verilerin analiz süreci başlatılmıştır. Bu süreçte öncelik katılımcılardan elde edilen bilgilerin dış aktarımını yapabilmek (Meriam, 2009), bu sebeple araştırma amacını yansıtıcı cevapları bu bilgilerde bulabilmektedir. Bu amaçla katılımcıların verdikleri cevaplar incelenmiş; bu cevaplarda vurguladıkları ve öne çıkan ifadelerin ne olduğu, kaç kişinin ortak/farklı ifadeler kullandığı betimsel bir analizle ortaya çıkarılmıştır. Bu analizde taslak kategoriler not alınmış, detaylı inceleme için bir çerçeve olarak kullanılmıştır. Devam eden süreçte, ortaya konan ifadelerin, araştırma soruları kapsamında ve katılımcıların deneyimleri doğrultusunda ne anlam ifade edildiğine odaklanılmış, detaylı içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi sırasında ilgili ifadeler açık kodlama yapılarak değerlendirilmiş, araştırma soruları ile ilişkilendirilen kodlar listelenmiştir. Bu inceleme ile ortaklaşan kodlar bir araya getirilmiş, taslak kategorilerle eşleştirilmiş, kategorileri ve kodları en iyi temsil edecek adlandırmalarla temalaştırılmıştır.

Nitel veriler, nicel verilerden farklı olarak, bulguların nesnel bir şekilde ortaya konamadığından, araştırmacı tarafından yorumlanmakta, araştırma amacı dâhilinde bu yorumlar okuyucuya sunulmaktadır. Bu noktada iç geçerliğin daha ön plana çıktığı kaygılarda, inandırıcılığın arttırılmasına ilişkin yollar izlenebilmektedir (Denzin, 1978). Araştırma içerisinde inandırıcılığı arttırmak amacıyla üçgenleme stratejilerinden biri olan bulguların karşılaştırılması kullanılmış, başka bir araştırmacının da verileri yorumlaması istenmiştir. Bağımsız şekilde iki araştırmacı tarafından analiz edilen veriler, sonrasında karşılaştırılmış, uyum yüzdesine (%92) bakılmış ve tutarlı sonuçlar elde edilmiştir. Bağımsız araştırmacıların verilerin analizinde benzer sonuçlara ulaşması ve katılımcı cevaplarından benzer anlamları çıkarması, elde edilen bulguların inandırıcı ve tutarlı olması, geçerliği ve güvenilirliği hususunda güçlü görülmüştür. Bulguların paylaşımı sırasında okuyucu ilgili verilerden doğrudan alıntılar yapılmış, belirlenen temalara ilişkin örnekler sunulmuştur.

Araştırmanın verileri, katılımcı mahremiyeti ve gizliliğini korumak adına herhangi bir isim veya kişi bilgisini ortaya çıkarıcı ifadelerden arındırılmıştır. Veri analizi yapılırken katılımcı cevaplarına öğretmen adayları için ÖA, uygulama öğretmenleri için UÖ kodları verilmiş ve inceleme sırası dikkate alınarak numaralandırma yapılmıştır.

Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular araştırma sorularına göre detaylandırılmış ve aşağıda sunulmuştur.

Çevrimiçi Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Öğretim Etkinliklerinin Genel Değerlendirmesi (Öğretmen Adayları)

Öğretmen adaylarının çevrimiçi öğretmenlik uygulaması dersi süresince gerçekleştirdikleri öğretim etkinliklerine ilişkin genel değerlendirmelerinde **olumsuz deneyimler, zorlayıcı süreçler, verimli öğretim etkinlikleri** olarak üç temel tema elde edilmiştir. Bu temalardan olumsuz deneyimler ve zorlayıcı süreçler yaşadığını belirten öğretmen adayları (n=9), bu durumu öğrencilerle istendik etkileşimin kurulamaması, teknik aksaklıklar, etkinlik planlamada yaşanan sorunlar, öğrenci sayısının

azlığı, uzaktan eğitimin yarattığı stres gibi gerekçelerle açıklamışlardır. Bu deneyimlerin öğretmen adaylarının cevaplarında nasıl yer verildiğine ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Hocam, bu serüven benim için fazlası ile yorucu oldu. Stajın bu şekilde uzaktan olması bence iyi değil. Çocuklarla etkileşim içerisinde değiliz. Deneyim kazanamıyoruz. Çocuklar da bizlere alışmıyor. Yani yaptığımız uygulamada da çocuklar bize bir yabancıymışız gibi baktılar ve o şekilde etkinliklerimizi gerçekleştirdik. Bu yüzden bence yüz yüze olmayı tercih ediyorum her anlamda.” (ÖA-1)

“Çocukları doğal sınıf ortamında gözlemleyemedik. Okul deneyimine gittiğimizde çok daha farklıydı. Hem kendi aralarındaki iletişim olsun hem çocukların davranışları olsun. Çok daha farklıydı yani. Benim açımdan genel olarak olumsuz bir süreçti.” (ÖA-5)

“Hocam bu yıl benim dört yılıma tekabül etti gerçekten yoğunluk açısından. Ben yüz yüze bu kadar, yani yüz yüze de etkinlikler yapıyorduk, uygulamalara gidiyorduk, sunumlar yapıyorduk ama ben bu dönem yorulduğum kadar yüz yüze de hiç yorulmadım yani. Benim için hiçbir kolaylığı olmadı hocam, resmen çileydi yani.” (ÖA-6)

“Benim açımdan da çok zor bir süreç oldu. Kamera karşısında olmak çok gerdi beni. Bilmiyorum baştan sonuna kadar bu şeyi bir türlü aşamadım. Hala da öyleyim yani son derse geldiğimizde bile. Stresle bir türlü başa çıkamadım bilmiyorum neden. Ekran başında üst düzey bir stres yaşadım.” (ÖA-11)

Olumsuz deneyimlerin yanı sıra bu süreci daha olumlu yorumlayan ve verimli öğretim etkinlikleri geçirdiğini belirten öğretmen adayları (n=3) da olmuştur. Verilen cevaplarda öğrencileri tanıma, uzaktan eğitime ilişkin deneyim kazanma gibi katkılardan bahseden öğretmen adayları, çevrimiçi öğretim etkinliklerinden keyif aldığını belirtmiştir. Örnek alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“Benim açımdan çok verimli oldu hocam. İleriki dönemlerde de uzaktan eğitim çok lazım olacak bize. Bu anlamda çok pratiğimiz olduğunu düşünüyorum. Sınıf ortamında olmak daha çok istediğimiz bir şeydi hocam ama. Çocuklarla etkinlikleri uzaktan eğitime uyarlamaya çalışarak, vakit geçirerek bir şeyler yapmak çok güzeldi benim açımdan verimliydi.” (ÖA-4)

“Benim için genel olarak iyiydi süreç. Çocuklar çok akıllıydı. Öğrenci tanımış olduk. Nasıl iletişim kurabileceğimize ilişkin bir fikir sahibi olduk. Biraz yorulduk ama bence iyiydi genel olarak.” (ÖA-8)

Genel değerlendirmelere ilişkin bulgulara bakıldığında, öğretmen adaylarının çevrimiçi öğretmenlik uygulaması süresince gerçekleştirdikleri öğretim etkinliklerinde çoğunlukla olumsuz deneyimler yaşadıkları, ancak uzaktan eğitim aracılığıyla da olsa yeni deneyimler kazanma açısından bu sürecin olumlu taraflarına dikkat çektiği söylenebilmektedir.

Çevrimiçi Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Öğretim Etkinliklerinin Genel Değerlendirmesi (Uygulama Öğretmenleri)

Uygulama öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde öğretmen adayları ile çevrimiçi yürütülen öğretim etkinliklerine ilişkin genel değerlendirmelerinin hem **olumlu deneyimler** hem de **olumsuz deneyimler** olmak üzere iki ayrı temada toplandığı görülmüştür. Uygulama öğretmenlerinin uzman oldukları disiplin alanı dikkate alındığında, bu görüşlerin okul öncesi düzeyinde gerçekleşen öğretim etkinlikleri ve öğretmen adayları ile sınırlı olduğu söylenebilir. Uygulama öğretmenleri, olumlu olarak yorumladıkları deneyimlerde, öğretmen adaylarının yüz yüze ve/veya uzaktan eğitimde ilk defa öğrenci ile buluşmanın bir heyecan yaratabileceğini, ilk defa gerçekleştirilen öğretim etkinliklerinde her türlü aksaklığın yaşanabileceğini, sınıfı yönetme ve öğrenci ilişkilerini dengede tutmada zorluklar olabileceğini vurgulamışlardır. Bu durumların deneyimle üstesinden gelinebileceğini belirtmişler ve öğretmen adaylarının bu dönemde gösterdikleri çabayı takdir etmişlerdir. Uygulama öğretmenlerinin görüşlerine ilişkin örnek cevapları aşağıda paylaşılmıştır:

“Ben adaylarımızla ilgili olumlu düşünüyorum açıkçası. Onlar hani ilk kez kamera karşısında, ilk kez öğrenciyle bir ders işledikleri için bu heyecanı yaşamaları, daha sınıf

ortamında bu heyecanı yenmeden uzaktan eğitim ortamında yaşamaları çok normal. Biz bile yani yıllardır öğretmenlik yapıyoruz, ilk canlı ders için o kadar heyecanlandık ki, acaba ne yapacağız, nasıl olacak. Bu heyecanı yaşamaları çok çok normal hatta çok iyilerdi. Buna rağmen oldukça başarılıydı, verimliydi. Önceden hazırlanan etkinlik planlarının benimle paylaşılması benim de göz atmamı ve yönlendirmemi sağladı... Bence yine de bu süreçte ceplerine koymuş oldukları kazanımlar var. İlk canlı dersler olması, ilk uygulamalar olması dolayısıyla tabii ki aksaklıklar oldu, olacaktır. Ama ben genel anlamda başarılı buluyorum yeni yetişen adaylar güzel yetişiyor.” (UÖ-1)

“Benim açımdan verimli geçtiğini düşünüyorum gençlerimiz için. Tabii onlar daha iyi değerlendirecektir ama. Ama öğretmen adaylarımız için çok başka bir dünya oldu. Ya burada ne oluyor dediler belki kendilerince. Biz elimizden gelen desteği vermeye çalıştık tabii ama. Yaşadıkça öğreniliyor birçok şey... Bazı adaylarımız sanki gerçekten sınıfta gibiydi. Bunu biz bile hissedebildik. Öğrenciler bile adayımızın sınıftaymış gibi etkinlikler yaptırmasından keyif alıyorlardı. Heyecanlanıyorlardı. Bu çok güzel bir emektir.” (UÖ-2)

Uygulama öğretmenlerinin genel değerlendirmelerinde paylaştıkları olumlu düşüncelerin yanı sıra, hem kendi hem de öğretmen adaylarının yürütmüş oldukları öğretim etkinliklerinde fark ettikleri olumsuz deneyimlere ilişkin vurgular olduğu görülmüştür. Bu olumsuz yansımaların, daha önce aşına olunmayan uzaktan eğitim deneyimi, sınırlı teknolojik yeterlik ve beceriler, aksayan teknik özellikler ve öğretime ayrılan süreden kaynaklandığı belirtilmiştir. Bu vurguların özetlendiği örnek alıntıya aşağıda yer verilmiştir:

“Bu deneyimleri yalnızca sınırlı saatlerle ve öğretimlerle gerçekleştiği için de adaylar o deneyimler üzerinden duygularını ifade ediyor. Belki daha fazla ders işlemiş olsalardı o aynı heyecanı, aynı gerginliği diğer derslerde daha fazla aşma imkanları olacaktı. Tabii yüz yüze olduğu gibi değil, uzaktan eğitim daha zor bir süreç. Kendi açımdan bazı yerlerde verimli olmadığını, aksaklıklar olduğunu düşünsek de bu çocuk için yine de güzel bir süreç. Onların ihtiyacı olan bir süreçti. Ben kendimle kıyasladığımda genç adaylarımızın en büyük artıları teknolojiyi bize göre çok daha iyi kullanmaları. Teknoloji konusunda hızlı öğreniyor olmaları. O anlamda ben de işte EBA’dan canlı ders tanımlanmaya başladıktan iki hafta sonra başladım canlı ders işlemeye ama teknoloji konusunda adaylarımız kadar iyi olmadığım için bu beni sınırlandırdı yani konu seçmemde, etkinlik hazırlamamda. Bu gibi avantajları da var gençlerin.” (UÖ-1)

Uygulama öğretmenlerinin genel deneyimlerinden elde edilen bulgulara bakıldığında, öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması kapsamında gerçekleştirdikleri çevrimiçi öğretim etkinliklerinin bir kazanç sağladığı, ulusal düzeyde vurgulanan teknik aksaklıklar, uzaktan eğitimde ilk deneyimler gibi öğretmenlerin bu süreçte zorlayıcı olduğu söylenebilmektedir.

Öğretmen Adaylarının Çevrimiçi Öğretim Uygulamalarında Öne Çıkan Zorluklar Ve Kolaylıklar

Öğretmen adayları ile yapılan görüşmelerde çevrimiçi öğretim uygulamalarında karşılaşılan zorluklarda en fazla vurgulanan ifadeler **teknik aksaklıklar** ve **sınıf yönetimi** temaları altında toplanmıştır. Çevrimiçi etkileşimi sağlamada kullanılan ortamdan kaynaklanan teknik aksaklıkların, sanal sınıf içerisinde sınıf düzenini korumada ve öğretimi kesintisiz sürdürmede yaşanan zorlukların öğretmen adaylarının karşılaştığı ve öğretim etkinliklerini olumsuz etkileyen faktörler olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca öğrencileri yeteri kadar tanıyamamak, aktif öğrenci katılımı sağlayamamak, istenilen etkileşimi ve iletişimi gerçekleştirememek, sınırlı çevrimiçi bağlantı süresi sebebiyle etkinlik planlamalarında serbest olamamak, ekran karşısında konuşmak, velilerle yeterli iletişimi kuramamak, gibi faktörlerin de öğretmen adaylarının çevrimiçi öğretim uygulamalarında karşılaştıkları zorluklar arasında yer aldığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının ilgili deneyimlerine ilişkin cevaplarından özet alıntılar aşağıda paylaşılmıştır:

“Ben teknik sorunlar yaşadım ve bu beni çok gerdi. Bunlar yaşanmasaydı belki daha olumlu şeyler söyleyebilirdim ama teknik sorunlar beni çok üzdü. Çocuklarla daha önceden de iletişimimiz olmadığı için sadece ders esnasında onlarla bir iletişim kurabildik. O

yüzden de zorlandığımızı düşünüyorum. Etkinlik hazırlamada birazcık zorlandım hani ne dikkatlerini çeker, nasıl katılmalarını sağlayabilirim diye. O konuda biraz zorlandım.” (ÖA-1)

“Sınıfta yapılması istediğimiz öğrenci etkinliklerinin yaptıramadım mesela. Kendim hazırlayıp öğrencilere göstermek durumunda kaldım. Konuyla ilgili bir deney vardı mesela ben bunu kendim yapıp sonucunu göstermek durumunda kaldım zaman sıkıntısından dolayı. Oyun oynatmak istedim oynatamadım mesela.” (ÖA-12)

Özetle değerlendirildiğinde, öğretmen adayları çevrimiçi öğretim uygulamalarında kullanılan ortamlarda yaşanan aksaklıklarda olumsuz etkilenmiş, bu ortamlarda gerçekleştirilen öğretim etkinliklerinde sınıf düzenini sağlamada zorluklar yaşamışlardır. Olumsuz deneyimlerin yanı sıra, öğretimi planlamada birçok faktörü dikkate almak durumunda kalmış, daha önce deneyimleri olmayan bir yaklaşım üzerinden öğretimi gerçekleştirmede kendilerini sınırlandırılmış hissetmişlerdir. Veli desteğine daha fazla ihtiyaç duyulan bu dönemde, bazı öğretim etkinliklerinde gereken veli desteğini görememiş, öğrencilerin hem fiziksel hem de mental olarak öğretim etkinliklerine katılımlarında da istenen verimi alamamışlardır. Gerçek sınıf ortamında deneyimlemesi daha rahat görülen öğrenci etkileşimi, öğrencileri tanıma, öğrencilerle iletişim kurma gibi olumlu sınıf ikliminin önemli parçası kabul edilen öğretmen-öğrenci ilişkilerini istendik düzeyde gerçekleştirememişlerdir.

Zorlukların yanı sıra, öğretmen adaylarının çevrimiçi öğretim uygulamalarında yaşadığı kolaylıklar ve olumlu kabul ettikleri deneyimlere ilişkin görüşlerine başvurulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının cevapları **mekânsal ayrılık** ve **dijital materyal hazırlama** kolaylığı temalarında toplanmıştır. Adayların erken kalkma ve okulda hazır bulunma zorunluluklarının bulunmaması, herhangi bir ulaşım sorunu yaşamamaları çevrimiçi staj uygulamalarında yaşadıklarını belirttikleri en büyük kolaylıklardan birisi olarak görülmüştür. Ayrıca teknoloji desteği sayesinde dijital ortamda daha kolay ve hazır içeriklerin kullanılması, kullanılan dijital materyallerin maddi zorluklarının olmaması da bir avantaj olarak değerlendirilmiştir. Öğretmen adaylarının bu deneyimlerine ilişkin verdikleri cevaplardan örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Tek avantajı yani böyle okula falan ulaşım. Bunlarla uğraşmak durumunda kalmadık. Etkinlik planı hazırlamak konusunda pek sıkıntı yaşamadım.” (ÖA-4)

“Ama şu açıdan avantajlıydı işte okula gitme, sabah erken kalkıp hazırlanmak gibi dertlerimiz olmadı.” (ÖA-9)

“Sınıf içinde etkinlik gerçekleştiriyor olsaydık, materyal hazırlama bu materyalin çoğaltılması, dağıtılması stres artırıcı olabilirdi. Ama dijital ortamda etkinlik hazırlamak çok daha kolay. Ses olsun görseller olsun. Çok video kullandık mesela. (ÖA-10)

Çevrimiçi Öğretmenlik Uygulaması Etkinliklerinin Sürdürülebilirliğine İlişkin Değerlendirmeler (Öğretmen Adayları ve Öğretmenler)

Pandemi etkisi ile alternatif bir uygulama olarak deneyimlenen çevrimiçi öğretmenlik uygulaması ve etkinliklerinin sürdürülebilirliğine ilişkin öğretmen adayları ve uygulama öğretmenlerinden alınan görüşlerde farklı vurgular dikkat çekmiştir. Öğretmen adaylarının bu sürecin devamlılığına ilişkin daha **olumsuz** temada yer alan düşüncelere sahip olduğu görülmüştür. Özellikle gerçek bir sınıf ortamında bulunamama ile ilişkilendiren öğrenci ile etkileşimde eksiklikler, öğretim etkinliklerinde yaşanan sorunlar ve elde edilen verim gibi gerekçelerle öğretmen adaylarının çevrimiçi öğretmenlik uygulamasının sürdürülmesinde çekinceleri olduğu gözlenmiştir. Adayların vermiş olduğu cevaplara ilişkin örnek alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“Malzeme isteyerek yaptığımız aktarımlarda velilerin desteği çok önemli oldu. Malzemesi eksik olan öğrenciler vardı. Böyle olunca etkinlik her öğrenci için aynı verimde olmadı. Ama biz sınıf ortamında olsaydık, malzemelerle ilgili sorunlar yaşamazdık mesela. Herkesin imkânı eşit olurdu. Bu şekilde yarım kalıyor her şey.” (ÖA-2)

“Uygulama derslerinin hazırlığında yüz yüze ders işleniyormuş gibi bir hazırlık olabiliyor. Ama ekran başında geçirilen süre ya da ekran başında kalabilme biraz daha farklı. Çocukların odaklanması çok zor oldu. Televizyondan ders anlatmak gibi. Duygu eksik

kalıyor çocukla etkileşim olmayınca. Bu da tüm süreci etkiliyor. O yüzden bence bu uygulamalar yüz yüze olmalı.” (ÖA-8)

“Yüz yüze eğitimde sınıf içinde çok daha fazla öğrencimiz varken, uzaktan eğitimde çok daha az öğrenci oluyor. Öğrencilerin katılımı da azaldı. Veli kaynaklı da olabilir tabii bu. Ama yüz yüze de okula ve derse devam daha fazla. Ne kadar çok öğrenci ile tanışırsak bu ders o kadar verimli olur.” (ÖA-11)

Uygulama öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde ise belli bir deneyim sonrasında teknoloji desteğinin çevrimiçi öğretmenlik uygulamalarının devam etmesinde daha olumlu yaklaşımlar gözlenmiştir. Özellikle genç öğretmen adaylarının dijital yeterlik ve becerilerinin göreceli olarak daha iyi olduğu varsayımıyla, bu süreçte öğretmen adaylarının birçok imkanı deneyimleyebileceği görüşleri dikkat çekmiştir. Geleceğe yönelik kestirimlerde velilere ulaşma, öğrencilere dönüt verme, öğrenci ihtiyaçlarını karşılamada uzaktan eğitim ve çevrimiçi uygulamalarla yeni eğitim planlamalarını vurgulayan uygulama öğretmenleri, çevrimiçi öğretmenlik uygulamalarının nasıl kullanılabilceği konusunda politikalar geliştirilebileceğine değinmiştir. Uygulama öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan örnek alıntı aşağıda paylaşılmıştır:

“Pandemi ile hepimiz bilinmez bir zorluk yaşadık ve tecrübelendikçe o zorluklar azaldı. Bir düzen kurduk. Demek ki alışabiliyoruz. Ben gerçek sınıf ortamı deneyiminin çok önemli olduğunu düşünüyorum evet, ama bu süreçte mesela öğrenci için de haftada bir gün bile olsa öğretmenini karşısında görmek çok kıymetli. Hani bu süreç inşallah bir daha yaşanmaz ama, hani bu canlı dersler, veli ile canlı toplantılar ileride de yapılabilecektir. Ya da kısa süreli farklı başlıklarda görüşmeler yapacaklardır. Eğer etkin bir şekilde çevrimiçi ortamların eğitimde kullanılabilir alanlarına yeni bakış açıları getirilirse, bizim yaptığımız gibi uzaktan staj neden devam etmesin ki?” (UÖ-1)

Öğretmen adaylarının deneyimlerine istinaden çevrimiçi öğretmenlik uygulamalarının yetersiz kaldığı ve sürdürülebilir olmadığı görüşüne ulaşılsa da, uygulama öğretmenlerinin verdikleri cevaplarda geleceğin eğitim uygulamalarına hazırlıkta bu sürecin daha düzenli ve sistemli bir uygulamaya dönüştürülerek yüz yüze uygulamalara ek olarak sürdürülebilecek bir uygulama olarak değerlendirildiği düşünülmektedir. Teknoloji ve dijital dönüşümün bir parçası olarak değerlendirildiğinde, çevrimiçi öğretmenlik uygulama ve etkinliklerinin gelecek eğitim uygulamalarının bir parçası olarak düşünülmesi mümkün görülmektedir.

Çevrimiçi Öğretmenlik Deneyimlerinin Mesleki Kazanımlara Yönelik Öğretmen Adaylarının Değerlendirmeleri

Çevrimiçi öğretmenlik deneyimlerine ilişkin yapılan görüşmelerde öğretmen adayları yaşadıkları zorlukların yanı sıra mesleki yeni deneyimler edindiklerini vurgulamışlardır. Tercihlerinin yüz yüze uygulamalardan yana olduğunu belirten adaylar, *uzaktan eğitim ve bu sürece ilişkin farkındalık, pedagojik deneyim, dijital yeterlik ve beceriler, iletişim* gibi mesleki konularda yeni deneyimler ve beceriler kazanabildiklerini belirtmişlerdir. Bu kazanımlara ilişkin öğretmen adaylarının verdiği cevapların örnek alıntılarını aşağıda paylaşılmıştır:

“Her ne kadar uzaktan da olsa biraz heyecanımı yendim ve mesleğe başladığımda o büyük şoku yaşayacağımı düşünmüyorum. En büyük avantajı oydu benim için. Durumu daha iyi idare edeceğimi düşünüyorum çünkü sadece kendi yaptığım etkinlikler değil, uygulama öğretmenimizin de sınıf ortamında çocuklarla olan iletişimini de gözleme fırsatım oldu. Ya da ben bir şeyler yaparken duruma nerde müdahale etmesi gerektiğini gözlemlerdim ve bana nerde yardım ettiğini fark ettim. Bu da bana kendi eksikliklerimle ilgili bilgi verdi. Kendimi de gözleme şansım oldu.” (ÖA-6)

“Ben öğrencilerin ne zaman sıkıldıklarını, ne zaman başka şeyler yapmak istediklerini az çok anladığıma inanıyorum. Bundan sonra mesleğe başladığımda bu bana büyük kolaylık sağlayacak diye düşünüyorum. Yani ne kadar süre neye odaklanabildiklerini öğrendim diyebilirim.” (ÖA-12)

Genel itibariyle, çevrimiçi de olsa öğretmen adaylarının her yeni deneyimden kendi mesleki gelişimlerine bir katkı sağlamış ve öğretmenlik mesleğinin günümüz koşullarına ayak uydurmada ne kadar büyük sorumluluk aldığını fark etmiş olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda öğrenci karşına çıkabilme, öğretim etkinliği planlayabilme, materyal geliştirebilme gibi mesleki bilgileri kullanmada uzaktan da olsa bir deneyim yaşadıkları da görülmektedir.

Tartışma

Çevrimiçi ortamlarda gerçekleştirilen öğretmenlik uygulaması etkinliklerinin öğretmen adaylarının ve uygulama öğretmenlerinin deneyimlerine göre nasıl gerçekleştiğine odaklanan bu araştırmada, öğretmen adaylarının gerçekleştirdikleri öğretim etkinliklerinde genel olarak olumsuz deneyimler ve zorlayıcı süreçler yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu deneyimlerin yanı sıra verimli geçtiğini düşündükleri öğretim etkinliklerinden de bahsetmişlerdir. Öne çıkan zorluklara bakıldığında ise, öğretmen adaylarının teknik aksaklıklar ve sınıf yönetimi konusunda sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Ancak özellikle fiziki olarak okulda bulunmadan uygulama derslerine katılabilmek ve çevrimiçi öğretim etkinlikleri için dijital ortamlarda daha çeşitli materyaller hazırlayabilmek bu sürecin en belirgin kolaylıkları olarak yorumlanmıştır.

Öğretmen adaylarının deneyimlerinin yanı sıra, uygulama öğretmenleri çevrimiçi öğretim etkinlikleri ile gerçekleştirilen öğretmenlik uygulaması dersine yönelik daha olumlu düşüncelere sahiptir. Yeni bir serüven olarak yorumlanan pandemi dönemi eğitim-öğretim planlama ve uygulamalarında kendilerinin de zorlandığını, ancak belirli bir süreden sonra adapte olduklarını vurgulamaktadır. Sorumlu oldukları öğretmen adaylarının süreç yönetiminde çok çabaladıklarının farkında olduklarını belirten öğretmenler, ekran karşısında da olsa öğrencilerle ilk heyecanlarını yaşama, öğretim etkinliklerini farklı koşullara uyarlama, teknolojiyi daha etkin kullanma konusunda adayların bu süreçten kazançla çıktıklarına inanmaktadır.

Öğretmenler, gelecek eğitim-öğretim planlama ve etkinliklerinin çevrimiçi ortamlarda daha fazla yer alabileceğinin, teknolojinin idari ve akademik birçok iş yükünü azaltabileceğinin ve çevrimiçi uygulamaların sürdürülebilir olduğunun altını çizmektedir. Ancak uygulama öğretmenleri, sürdürülebilir uzaktan ve çevrimiçi uygulamaların belirli bir alt yapı ve sisteme dayandırılması gerektiğini belirtmekte, eğitim fakültesi programlarının öğretmen adaylarını bu konuda hazırlamada sorumluluk üstlenmesine de dikkat çekmektedir. Uygulama öğretmenlerinin aksine, öğretmen adaylarının uzaktan eğitim özelinde gerçekleşen öğretmenlik uygulamasının devam eden süreçlerde çevrimiçi gerçekleştirilmesi hakkında daha çok olumsuz düşündükleri görülmüştür. Çevrimiçi öğretim etkinliklerinde istedik düzeyde öğrenci iletişim ve etkileşimi gerçekleştiremediklerini belirten öğretmen adayları, okulda bulunmanın daha zengin kazanımları olacağına inanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında birçok etkileşimin bir arada bulunduğu gerçek okul ve sınıf ortamlarının (Beck ve Kosnik, 2002; Ersin, Atay ve Mede, 2020; Ramazan ve Yılmaz, 2017), sunduğu imkânlar bakımından öğretmen adaylarının en gerçekçi deneyimi yaşayabilmelerinde (Sezen Yüksel, 2017) daha etkili olduğu düşünülebilir. Profesyonel yaşantının en gerçekçi deneyimi olan öğretmenlik uygulaması etkinliklerinin gerçek okul ortamında öğrenci ve diğer paydaşlarla etkileşimli geçmesi gerektiği düşünülmektedir. Mesleki gelişim açısından da değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının mesleki kaygılarını azaltmada (Bay, Şeker ve Alisinanoğlu, 2020), olumlu mesleki tutumlar geliştirmede (Batmaz ve Ergen, 2020), iletişim ve öğretim becerilerini pekiştirmede (Eraslan, 2009) gerçek ortamlarda deneyimlenen öğretmenlik uygulamalarının etkili olduğu dikkate alınabilir.

Mesleki kazanımlar açısından değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının yeni deneyimler ve farkındalıklar kazanması araştırmanın olumlu sonuçları içerisinde yorumlanmıştır. Öğretmen adaylarının cevaplarında da belirttiği gibi, uzaktan eğitim sürecinde uygulayıcı olarak deneyim kazanmak, çevrimiçi öğretme ve öğrenme ortamlarını daha fazla kullanarak dijital yeterlik ve beceriler açısından gelişim sağlayabilmek, dijital materyal hazırlamada deneyim edinmek, öğrencilerle etkileşimde bulunmak pandemi sürecinde devam eden öğretmenlik uygulamasının kazançları arasında örneklendirilebilir. Her ne kadar gerçek sınıf ortamında bulunamaları da, öğretmen adaylarının öğretim etkinliklerinin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi gibi aşamaları çevrimiçi süreçte etkin bir şekilde gerçekleştirebilmesi, uygulama dersinin olumlu çıktıları arasında değerlendirilebilir.

Öğretmenlik uygulaması dersinin doğasında yer alan en gerçekçi deneyim; öğretmen adaylarının pedagojik bilgilerini hayata geçirmesi, öğrencilerle etkileşimde bulunması, gözlem yapabilmesi,

öğretimi planlaması ve uygulaması, dönüt alabilmesi ve öğretmenlik duygusunu içselleştirmesi ile anlam kazanmaktadır (Bjorndal, 2020; Moyo, 2020). Bunun yanı sıra okul içerisinde okul paydaşları ile gerçekleşen sosyal etkileşimlerle mesleki adaptasyon, olumlu mesleki tutum, aidiyet, öğretim becerileri gibi profesyonel; güçlü iletişim, özgüven, motivasyon gibi bireysel özellikleri destekleyici kazanımlar elde etmesi de söz konusudur (Tang, Lee ve Chun, 2012). Araştırma sonuçları dikkate alındığında ise, öğretmen adaylarının pedagojik bilgilerini istendik düzeyde deneyimleyemediği, sosyal etkileşimden mahrum kaldıkları ve meslek heyecanlarını yeteri kadar yaşayamadıkları görülmektedir.

Çevrimiçi öğretim etkinliklerinden verim sağlayabilmenin etkin bileşenlerinden birisi de iletişimdir (Baytiyeh, 2018; Cavanaugh ve diğerleri, 2009). Öğretim döngüsünün içerisinde iletişim sürecinde kaynak ve alıcı olarak yer alan öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim, içerik aktarımı ve öğretimin değerlendirilmesinde anahtar role sahiptir. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde EBA portalı ve farklı sosyal araçlar üzerinden öğrencileri ile iletişimlerini sağlanabilse de, öğretmen adaylarının benzer iletişimi yalnızca sınırlı ders bağlantılarında yaşayabildikleri bu araştırmanın çevrimiçi olumsuz deneyimlerine yansıyan bulguları arasında yer almaktadır.

Öğretmenlik uygulamasının mesleğe hazırlama hedefleri arasında, öğretmen adaylarının okul ortamının bir parçası olan akademik sorumlulukları yerine getirmesi ve beraberinde ilgilenilmesi gereken farklı işleri tanıması da yer almaktadır (Çelik, 2021). Eğitsel kulüp sorumlulukları, not girişleri, sınav değerlendirmeleri, okul ve bahçe nöbetleri, idare işbirliği gibi okulda yürütülen farklı işlerin öğretmen adayları tarafından tanınması ve farkındalık kazanılması oldukça önemlidir. Çevrimiçi öğretmenlik uygulaması öğretim etkinliklerine imkân tanıyabilmekte, çevrimiçi gerçekleştirilebilecek birtakım idari işleri mümkün kılabilen, ancak sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde okul içerisinde gerçekleşen farklı etkileşimlere yönelik deneyim kazandırmada sınırlı görülmektedir.

Öğretmen yetiştirme program ve uygulama etkinliklerine yönelik yürütülen çalışmalarda dijital etkilerin ve dijitalleşen öğretim-öğrenme ortamlarının yansımaları ilgili literatüre sıklıkla rastlamak mümkündür. Özellikle öğretmenlik mesleğinin bileşenlerini oluşturan temel yeterlik ve beceriler ışığında vurgulanan dijital yeterlik ve beceriler giderek önem kazanmaktadır. Ferdig ve arkadaşlarına (2009) göre, hizmet öncesi ve hizmet içi dönemlerde yürütülecek çalışmalarla, mesleğin erken dönemlerinden itibaren öğretmenlerin etkili bir çevrimiçi öğretimi planlayabilmesi ve sürdürülebilirliğini sağlamak mümkündür. Böylelikle çevrimiçi ortamlara uygun içerik hazırlama ve teknolojiyi maksimum verimle kullanabilme ile çevrimiçi öğretim başarı kazanabilecektir (Burns ve diğerleri, 2020; Zucker ve Kozma, 2003). Gereklilik alt yapı ve teori-pratik dengesi ile öğretmen adaylarının meslek bilgisi derslerinde daha etkin olmaları, gelecekte karşılaşılabilecek olası durumlarda öğretimi sürdürebilmeleri sağlanabilir.

Pandemi döneminde daha yaygın kullanılmaya başlayan uzaktan eğitim, diğer öğretim kademelerine kıyasla üniversitelerde daha kolay yürütülebilmektedir. Bu durumun temel gerekçeleri arasında üniversitelerin hali hazırda materyal paylaşımı, ders kaydı oluşturma vb. alışkanlıklarının daha yaygın olması (Ferdig ve diğerleri, 2009) düşünülebilir. Öğrenci rolünden öğretmen rolüne geçişte bu yaygın kullanımın avantajlarından ve dezavantajlarından da bahsetmek mümkündür (Kim, 2020). Öğretmen adayları, uzaktan eğitim süresince ders aldıkları öğretim elemanlarının sunumlarından, öğretim etkinliklerinden, pedagojik uygulamalarından, dijital materyallerinden vb. mesleki gelişimlerine örnek fikirler ekleyebilmişlerdir. Ancak uygulama boyutunda teknoloji yeterlikleri çoğunlukla yüksek olsa da yaşanan teknik aksaklıklar, çevrimiçi deneyim yetersizliği, daha küçük yaş grupları ile öğretim, değerlendirilme kaygısı gibi faktörlerden zorluklar yaşayabilmişlerdir.

Öğretmen adaylarının bu deneyimlerinden hareketle, öğretmen yetiştirme programlarında teknoloji içerik ve destekli öğretim deneyimlerinin artırılması, çevrimiçi mikro öğretimlerin teşvik edilmesi (Ledger ve Fischetti, 2020), acil durumlara adaptasyonda farklı pedagojik becerilerinin de geliştirilmesi (Moyo, 2020) araştırma kapsamında önemli görülmektedir. Bu önerilere ek olarak, hali hazırda gerçekleşen yetki devri ile eğitim fakültelerinin programlarında yeni güncellemeler yapılması, yapılacak güncellemelerde teknoloji ve dijital ortamların daha fazla ön plana çıkarılması, alt yapı geliştirme çalışmalarının desteklenmesi (Quezada, Talbot ve Quezada-Parker, 2020) bu alanda yürütülecek sürdürülebilir çalışmalara teşvik edilmesi de katkı sağlayabilecektir.

Araştırma sunduğu bakış açısı ile öğretmen yetiştirme programlarının pandemi döneminde çevrimiçi yürütülen öğretmenlik uygulaması dersine odaklanmakta, ancak kullanmış olduğu yöntem, dâhil ettiği katılımcıların özellikleri ve deneyimleri ile sınırlı kalmaktadır. Çevrimiçi öğretmenlik uygulaması dersinin yansımalarına yönelik farklı deneyimleri de ortaya çıkarmak mümkündür. Tercih edilebilecek

farklı araştırma yöntemleri ve zenginleştirilebilecek katılımcı profilleri ile bu araştırmanın çeşitlenmesi, alana yeni katkılar sağlanması mümkündür.

Öğretmen yetiştirme programları nitelikli öğretmen yetiştirmede çağın gereklerini ve gerçeklerini dikkate almaktadır. Ulusal ve uluslararası düzeyde benimsenen eğitim ekolleri, öğretim yöntemleri, teknolojik gelişmeler, insani özellik ve nitelikler, akademik beceriler ve birçok güncel dinamiğin yetiştirilmek istenen öğretmenin mesleki yeterliklerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu güncel dinamiklerden birisi olarak COVID-19 pandemi sürecinde eğitim-öğretim uygulamalarının adaptasyonunda öğretmen adayları da yeni bir deneyimden geçmiş ve geçmektedirler. Uzaktan eğitime ilişkin teorik ve pratik bilgi ve tecrübe yetersizliklerine dayalı sorunlar yaşanabilse de, bu süreçte öğretmenlik uygulamaları etkinlikleri gerçek kabul edilen çevrimiçi ortamlarda gerçek öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Uzaktan eğitim deneyimlerinin farklı bir penceresinden bakmaya çalışan bu araştırmanın hem alan çalışmalarına katkı sağlaması hem de gelecek uygulamalarda alternatif dönüşümlere ilişkin bilgiler sunması beklenmektedir.

Kaynakça

- Aslan, M., ve Sağlam, M. (2018). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 144-162. doi: 10.16986/HUJE.2017030313
- Bartlett, S., & Burton, D. (2020). *Introduction to education studies*. SAGE Publications Limited.
- Batmaz, O. Ve Ergen, Y. (2020). İlkokul öğretmenleri ve öğretim üyelerinin öğretmenlik uygulaması dersine yönelik görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 53(2), 549-575. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1224631>
- Bay, D. N., Şeker, P. T. ve Alisinanoğlu, F. (2020). Öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 4(1), 1-20. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/952428>
- Baytiyeh, H. (2018). Online learning during post-earthquake school closures. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 27(2), 215-227. doi:10.1108/DPM-07-2017-0173.
- Beck, C., & Kosnik, C. (2002). Components of a good practicum placement: Pre-Service teacher perceptions. *Teacher Education Quarterly*, 29, 81-98.
- Bjørndal, C.R.P. (2020). Student teachers' responses to critical mentor feedback: a study of facesaving strategies in teaching placements. *Teaching and Teacher Education*, 91, 1-12. doi:10.1016/j.tate.2020.103047.
- Brinia, V. & Psoni, P. (2021). Online teaching practicum during COVID-19: the case of a teacher education program in Greece. *Journal of Applied Research in Higher Education*, Erken görünüm. doi:10.1108/JARHE-07-2020-0223
- Burns, A., Danyluk, P., Kapoyannis, T., & Kendrick, A. (2020). Leading the pandemic practicum: one teacher education response to the COVID-19 crisis. *International Journal of E-Learning & Distance Education*, 35(2), 1-26.
- Cavanaugh, C., Barbour, M.K., Brown, R., Diamond, D., Lowes, S., Powell, A., Rose, R., Scheick, A., Scribner, D. and Van der Molan, J. (2009). Research committee issues brief: examining communication and interaction in online teaching. *International Association for K-12 Online Learning*. Erişim adresi: <https://eric.ed.gov/?id=ED509630>
- Celik, S. (2021). The intervention of online teaching practicum to teachers' sense of self-efficacy. *Amazonia Investiga*, 10(37), 190-201. doi:10.34069/AI/2021.37.01.19
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. New York: McGraw Hill.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2005). *The Sage handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- Dikmen, S. ve Bahçeci, F. (2020). Covid-19 Pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat Üniversitesi Örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 78-98.
- Eisner, E. W. (2002). From episteme to phronesis to artistry in the study and improvement of teaching. *Teaching and Teacher Education*, 18, 375-385.

- Ekiz, M. A. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (nitel bir araştırma). *Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(Özel Sayı 1), 1-13. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1129313>
- Eraslan, A. (2009). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması üzerine görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 3(1), 207-221. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/39779>
- Ersin, P., Atay, D. ve Mede, E. (2020). Boosting preservice teachers' competence and online teaching readiness through e-practicum during the Covid-19 outbreak. *International Journal of TESOL Studies*, 2(2), 112-124. doi:10.46451/ijts.2020.09.09
- Eti, İ. ve Karaduman, B. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinin öğretmen adaylarının mesleki yeterlikleri açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 49 (Özel Sayı-1), 635-656. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1262425>
- Ferdig, R. E., Cavanaugh, C., DiPietro, M., Black, E. W., & Dawson, K. (2009). Virtual schooling standards and best practices for teacher education. *Journal of Technology and Teacher Education*, 17(4), 479-503. Erişim adresi: <https://www.learntechlib.org/p/30481/>
- González-Calvo, G., Barba-Martín, R. A., Bores-García, D., & Gallego-Lema, V. (2020). Learning to be a teacher without being in the classroom: COVID-19 as a threat to the professional development of future teachers. *International and Multidisciplinary Journal of Social Sciences*, 9(2), 152-177.
- Görgeç, İ., Çoçalışkan, H. ve Korkut, Ü. (2012). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adayları, uygulama öğretmenleri ve uygulama öğretim üyeleri açısından işlevselliği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 56-72.
- Gültekin, M. (2006). *Öğretmen adayları ve öğretmenler için öğretmenlik uygulaması kılavuzu*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kidd, W. & Murray, J. (2020). The Covid-19 pandemic and its effects on teacher education in England: How teacher educators moved practicum learning online. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 542-558. doi:10.1080/02619768.2020.1820480
- Kim, J. (2020). Learning and teaching online during covid-19: experiences of student teachers in an early childhood education practicum. *International Journal of Early Childhood*, 52, 145-158. doi:10.1007/s13158-020-00272-6
- Ledger, S. & Fischetti, J. (2020). Micro-teaching 2.0: technology as the classroom. *Australasian Journal of Educational Technology*, 36(1), 37-54.
- Meriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Fransico, CA: Jossey Bass.
- Moyo, N. (2020). Covid- 19 and the future of practicum in teacher education in Zimbabwe: Rethinking the 'new normal' in quality assurance for teacher certification. *Journal of Education for Teaching*, 46(4), 536-545. doi:10.1080/02607476.2020.1802702
- Mutton, T. (2020). Teacher education and Covid-19: responses and opportunities for new pedagogical initiatives. *Journal of Education for Teaching*, 46(4), 439-441. Doi:10.1080/02607476.2020.1805189
- Quezada, R. L., Talbot C., & Quezada-Parker, K. B. (2020). From bricks and mortar to remote teaching: a teacher education program's response to COVID-19. *Journal of Education for Teaching*, 46(4), 472-483. doi:10.1080/02607476.2020.1801330
- Ramazan, O., ve Yılmaz, E. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamalarına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 332-349.
- Sezen Yüksel, N. (2017). Öğretmen adaylarının uygulama öğretmeni değerlendirmelerinin uygulama deneyimine göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 1048-1062.
- Tang, E. L., Lee, J. C., & Chun, C. K. (2012). Development of teaching beliefs and the focus of change in the process of pre-service ESL teacher education. *Australian Journal of Teacher Education*, 37(5), 90-107. doi:/10.14221/ajte.2012v37n5.8
- Yesilyurt, E., ve Semerci, Ç. (2011). Uygulama öğretmenlerinin öğretmenlik uygulaması sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-23.

- YÖK (2020). Pandemi günlerinde Türk yükseköğretimi. Erişim adresi <https://covid19.yok.gov.tr/Sayfalar/HaberDuyuru/pandemi-gunlerinde-turk-yuksekogretimi.aspx>.
- Walshaw, M. (2004). Pre-service mathematics teaching in the context of schools: An exploration into the constitution of identity. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 7(1), 63–86.
- Wang, D. & East, M. (2020). Constructing an emergency Chinese curriculum during the pandemic. A New Zealand experience. *International Journal of Chinese Language Teaching*, 1(1), 1-19. doi: 10.46451/ijclt.2020.06.01
- Zucker, A. & Kozma, R. (2003). *The virtual high school: teaching generation v.* New York, NY: Teachers College Press.

Extended Abstract

Introduction

Planning and organization in education carry a big responsibility to adapt ongoing local and global changes. Teachers, in particular, are very supportive in adapting these changes, for they also attempt to follow new trends. The recent outbreak of COVID-19 pandemic has resulted in new adjustments in every level of education in order not to fall behind. Online and distant education as a solution have replaced face-to-face teaching and learning activities all around the world. Teacher education programs also initiated distant education through learning management systems for theory-based course sessions. Yet, teaching practicum was moved into online classrooms. Prospective teachers attended at virtual classrooms, and here, observed their mentors, communicated and interacted with students, finally practiced teaching.

Though prospective teachers tended to give their best shots, teaching practicum is such an important part in teacher education programs that contribute to teaching profession with authentic experiences and opportunities to apply content and pedagogical knowledge, which are intended to be improved in pre-service training. In such experiences, prospective teachers acquire “how” teaching is rather than “what” teaching is. They progress in their skills through daily and weekly observations, teaching practices, and fulfilling multi tasks. Additionally, they get feedback from their mentors (faculty stuff and teachers), so they can have a better understanding about their sense of being a teacher.

The pandemic affected teaching practicum schedules and activities globally. To heal, prospective teachers were encouraged to benefit from online practicum with maximum level. Since it is pretty new to experience online practicum, literature has limited findings in prospective teachers’ experiences in online practicum and teaching. therefore, this study attempted to explore prospective teachers teaching experiences through online practicum as partial fulfillment of their training.

Based on the purpose of the study, a qualitative research was carried out with 12 prospective teachers and 2 mentor teachers, who were determined via criterion-based sampling. In order to capture rich data, the criterion was to be part of an online practicum. Relatedly, the semi-structured interview forms were developed by the research with the help of literature and experts in teacher education. Due to pandemic conditions, the interviews were online. The recorded interviews were transcribed. Anonymous transcripts were firstly decoded, then analyzed. The analysis was conducted question by question. The related answers were deductively brought together, and categorized. The categorized responses were examined in the research framework.

Findings

The findings mainly pinpoint that prospective teachers’ experiences in online practicum are not desirable and comfortable. Technical deficiencies, insufficient communication with learners, stress level and etc. forced them to enjoy and improve in teaching practice. On the other hand, they are satisfied with experiencing teaching somehow. Mentors added that their mentees were making efforts to be good at what they do, and had to struggle with many things. Therefore, mentor teachers assume this period as normal, and appreciate the prospective teachers’ teaching experiences.

Prospective teachers explain the most challenging issue in online practicum as technical faults and classroom management. Not having opportunity to non-verbally communicate with students, they stressed that they had difficulty in drawing attention and smooth instruction. However, as young adults, they were comfortable with not going to schools early in the morning, and it was much easier to prepare digital and interactive materials. At the end, they prefer authentic school environments to virtual/online classrooms. They think that they could have better practices if they were in real classrooms with face-to-face teaching. On the other hand, teachers highlight that technology can change many things in the future, so it had better to get used to online teaching and distant education.

Conclusion and Discussion

Teacher education programs are contemporary and need to follow present realities. Teaching qualities and skills are highly affected by national and international education trends, instructional methods, technology, values, academic skills, and many other. As a mentioned dynamic, COVID-19 outbreak has resulted in many new experiences in education. Though it is possible to have difficulties due to theory and practice, prospective teachers have interacted at least with real students. The research is hoped to contribute to the existing literature with its findings, though it is limited to certain study group and research design. Further researchers can examine different aspects of online practicum with varied participants and research designs.

i

ⁱ Bu araştırma Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 02.06.2021 tarihli 210275 protokol numaralı ve 254 sayılı kararı ile etik bulunmuştur.